

Projekt

z dnia 23 grudnia 2013 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR .....
RADY MIEJSKIEJ W NAKLE NAD NOTECIĄ**

z dnia ..... 2013 r.

w sprawie: Programu Wspierania Rodziny w gminie Nakło nad Notecią na lata 2014 – 2016

Na podstawie art. 176 pkt 1 oraz art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2013 roku poz.135 z późn. zm. poz. 154, poz. 866) **uchwała, co następuje**

§ 1. Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny w gminie Nakło nad Notecią na latach 2014 – 2016 stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Nakło nad Notecią.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty na terenie gminy.

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr .....
Rady Miejskiej w Nakle nad Notecią
z dnia 30 grudnia 2013 r.

Program wspierania rodzin w gminie Nakło nad Notecią na lata 2014-2016

Program wspierania rodziny w gminie nad Notecią na lata 2014 - 2016

PROJEKT

GRUDZIEŃ 2013

Rozdział 1. **. Wiadomości ogólne**

1. Wstęp

Każde dziecko do prawidłowego rozwoju potrzebuje rodziny, która otacza je miłością, zapewnia poczucie bezpieczeństwa. Z punktu widzenia potrzeb dziecka, rodzina jest naturalnym środowiskiem wychowawczym, w którym główny element stanowią interakcje zachodzące między jej członkami. Najogólniej, pod pojęciem rodzina rozumie się rodziców i dzieci. To w rodzinie dziecko jest poddawane procesowi socjalizacji, podczas którego przekazywane są i wpajane normy, wartości, wzorce osobowe. Rodzina jako pierwsza instytucja w życiu dziecka świadomie i nieświadomie kształtuje osobowość dziecka i przygotowuje do pełnienia ról społecznych. Prawidłowo funkcjonująca rodzina zapewnia bezpieczeństwo emocjonalnie swoim członkom i przystosowuje dzieci do życia w społeczeństwie. Pomyślny rozwój dziecka jest możliwy w prawidłowo funkcjonującej

rodzinie.

W przypadku jakiegokolwiek dysfunkcjonalności rodziny dziecko ma prawo do specjalnej ochrony i pomocy państwa. Wszelkie działania służb i instytucji pracujących na rzecz dobra dziecka i rodziny powinny być zintegrowane i uwzględniać prawo do zachowania tożsamości dziecka i jego prawa do utrzymania kontaktów z rodzicami. Rodzina jest podstawą do uczenia dzieci jak żyć wśród ludzi i jak sobie radzić w życiu. To jak porozumiewamy się między sobą, w jaki sposób rozwiązujemy problemy, jak troszczymy się o siebie nawzajem – pokazuje dzieciom, co jest właściwe i pożądane, a co nie jest. W ten sposób budujemy system wartości, którym będą się kierowały. Zadaniem rodziców jest stwarzać sytuacje sprzyjające rozwojowi tych ważnych umiejętności.

Czynniki implikujące dezintegrację środowiska rodzinnego znacznie różnią się od siebie, ale także wzajemnie warunkują. Ich znajomość oraz ciągłe diagnozowanie jest niezbędne w celu określenia zakresu i formy pomocy udzielanej rodzinom zagrożonym rozpadem i precyzyjnego ustalenia przyczyn umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczej. Niska świadomość społeczna i wychowawcza rodziców, brak znajomości podstawowych praw rozwoju osobowości dziecka sprzyjają aktywizacji czynników, które w konsekwencji nasilają rozmiary sieroctwa społecznego. Dysfunkcja rodzinna, której skutki dotyczą dzieci, może przybierać różne formy: alkoholizm, inne uzależnienia lub chorobę psychiczną w rodzinie,

przemoc fizyczną lub psychiczną, maltretowanie i wykorzystywanie seksualne, psychiczne opuszczenie dzieci (nieobecność emocjonalna rodziców), chłód emocjonalny, czynne odrzucanie i dewaluowanie dziecka, nadużycia emocjonalne, czyli używanie dziecka przez dorosłego do zaspokajania swoich potrzeb emocjonalnych (np. czynienie z niego powiernika spraw dorosłych, tworzenia koalicji z dzieckiem przeciw drugiemu rodzicowi), stawianie nieadekwatnych do rozwoju i możliwości dziecka wymagań.

Dlatego rodziny dysfunkcyjne wymagają stałego monitorowania przez pracowników socjalnych, asystentów rodziny, pedagogów szkolnych, pracowników przychodni medycznych, policji, kuratorów sądowych i przedstawicieli innych instytucji, które mają kontakt z rodziną oraz podejmowania działań na rzecz rodziny w oparciu o sprecyzowany plan działania. Praca z rodziną przedstawicieli służb społecznych powinna być połączona ze wsparciem ze strony środowiska, w tym również bliższych i dalszych krewnych oraz aktywnością własną ze strony rodziny.

Ponadto, praca z rodziną powinna być prowadzona przez odpowiednio przygotowaną kadrę, kompleksowa i obiektywna oraz podejmowana możliwie jak najwcześniej.

Organizując różnorodne formy wsparcia na rzecz rodziny wieloprotblemowej, należy doceniać i konsekwentnie realizować zasadę podstawowej roli opiekuńczej i wychowawczej rodziny w rozwoju dziecka. Zamiast zastępować rodzinę w jej funkcji opiekuńczo-wychowawczej, należy ją wspierać i wspomagać tak, aby przywrócić jej prawidłowe funkcjonowanie. Stąd założeniem Programu jest wsparcie rodziny naturalnej, już na etapie, gdy problemy się zaczynają oraz eliminowanie takich sytuacji, kiedy dziecko musi opuścić własną rodzinę.

W związku z licznymi zmianami społeczno - gospodarczymi zmieniają się funkcje rodziny, a także jej struktura. Pojawia się coraz więcej rodzin wybierających życie w konkubinacie, rodzin niepełnych, a także rodzin zrekonstruowanych. Przeglądając literaturę tematu można stwierdzić, że rodzinę cechują takie elementy jak: uregulowane formalnie więzi rodzinne, wspólne zamieszkiwanie, wspólna własność, wspólna kultura duchowa. Z uwagi jednak na zmiany struktury rodziny, o których pisano powyżej do celów niniejszego Programu przyjęto definicję rodziny wynikającą z ustawy *o pomocy społecznej*. Definicja ta została przytoczona i wyjaśniona w rozdziale dotyczącym adresatów Programu.

Współczesna rodzina boryka się w wieloma problemami, zagrożona jest licznymi czynnikami patologicznymi, które czynią rodzinę dysfunkcyjną. Problemy zagrażające rodzinom to m.in. ubóstwo, bezrobocie, niewydolność opiekuńczo - wychowawcza, alkoholizm, narkomania, przestępczość. Każdy z tych problemów wymaga odmiennego podejścia i działań specjalistów. Niewypełnianie przez rodzinę prawidłowo swoich funkcji może prowadzić do niedostosowania społecznego dzieci.

Uzasadnionym jest zwiększenie dostępności do specjalistycznego wsparcia rodzin poprzez rozszerzenie form poradnictwa prawnego, psychologicznego, zawodowego oraz rodzinnego.

W celu skuteczności podejmowanych działań praca z rodziną winna być połączona z jej własną aktywnością. Organizując różnorodne formy pomocy na rzecz rodziny wieloprotymowej, należy realizować zasadę podstawowej roli wychowawczej rodziny w rozwoju dziecka.

Wspieranie rodziny, to bowiem działania nakierowane na jej wzmocnienie i rozwój.

Z uwagi na doniosłą rolę rodziny w wychowywaniu przyszłego pokolenia oraz zagrożenie wieloma problemami i patologiami, to właśnie rodzina powinna być szczególnie wspierana w wypełnianiu swoich funkcji poprzez budowanie programów profilaktycznych, informacyjnych, pomocowych i terapeutycznych, m.in. niniejszego Programu.

Wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych to zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji.

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej, w zakresie ustalonym ustawą, spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Obowiązek ten jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi. Zadania z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są realizowane zgodnie z zasadą pomocniczości.

Stosując ustawę, należy mieć na względzie podmiotowość dziecka i rodziny oraz prawo dziecka do:

- 1) wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowywania dziecka poza rodziną
- 2) opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli jest to zgodne z dobrem dziecka;
- 3) powrotu do rodziny;
- 4) utrzymywania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów;
- 5) stabilnego środowiska wychowawczego;
- 6) kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku;
- 7) pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia;
- 8) ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka;
- 9) informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą, odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości;
- 10) ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem;
- 11) poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej;
- 12) dostępu do informacji dotyczących jego pochodzenia.

2. Uregulowania prawne

Instytucja rodziny jest regulowana przez wiele aktów prawnych. Pierwszym i podstawowym aktem prawnym w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, której art. 16 stanowi, że małżeństwo, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod szczególną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej.

Szczególną uwagę dotyczącą unormowań prawnych członków rodziny poświęcono w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, gdzie określono tematykę zawierania małżeństw, stosunków majątkowych między małżonkami, obowiązków alimentacyjnych, pochodzenia dziecka, stosunków między rodzicami i dziećmi, instytucji przysposobienia, opieki i kurateli.

Regulacje prawne dotyczące rodziny występują także w innych kodeksach: karnym, cywilnym, pracy.

Podstawą prawną opracowania Programu Wspierania Rodziny Miasta i Gminy Nakło nad Notecią na lata 2014-2016 jest art. 176 pkt. 1 i art. 180 pkt. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z wymienioną ustawą do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny.

Program jest jednocześnie rozwinięciem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nakło nad Notecią na lata 2006 – 2016. Działania w ramach Programu wpisują się w Cel Strategiczny nr 2 Strategii tj. System wspierania rodzin w wypełnianiu ich podstawowych funkcji wychowawczych, edukacyjnych i opieki socjalnej ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.

Opracowanie Programu Wspierania Rodziny w Nakle nad Notecią lata 2014-2016 oraz jego wdrażanie, odpowiada właściwym przepisom prawnym, do których należą m.in.:

ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.);

ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (tj.: Dz. U. z 2013 roku poz. 135 z późn. zm.);

ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (tj.: Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.);

ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (tj.: Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.);

ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.);

ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (tj.: Dz. U. z 2012 r. poz. 124 z późn. zm.);

ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (tj.: Dz. U. z 2012r. poz. 1356 z późn. zm.);

ustawa z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (tj.: Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.);

ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. *o świadczeniach rodzinnych* (tj.: Dz. U. 2013 poz. 1456);

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w zakresie pracy z rodziną biologiczną dziecka wyraźnie podzieliła kompetencje pomiędzy samorząd gminny i powiatowy: do zadań własnych gminy należy wspieranie rodziny i dziecka w środowisku zamieszkania, a powiat organizuje w formie pieczy zastępczej opiekę i wychowanie dzieciom poza rodziną, jeśli z jakiś względów rodzina nie może tego robić.

Zadaniem gminy jest m.in. organizacja systemu wspierania rodziny naturalnej, w tym organizacji działalności asystentów rodziny, rodzin wspierających i placówek wsparcia dziennego, jak również innych form pomocy i pracy z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, organizowanie szkoleń dla rodzin wspierających. Gmina ma również obowiązek monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej zamieszkałego na terenie gminy.

3. Podstawowe definicje

Rodzina - osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące.

Wspieranie rodziny - zespół planowanych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Pieczą zastępczą - sprawowanie opieki w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców zarówno w formie rodzinnej jak i instytucjonalnej.

Przemoc w rodzinie - należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członka rodziny (osoby najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny - Dz. U. z 1997 roku Nr 88, poz. 553, z późn. zm. - a także innej osoby wspólnie zamieszkującej lub gospodarującej) w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Placówka wsparcia dziennego - Ognisko wychowawcze funkcjonujące w strukturach Ośrodka jako placówka opiekuńcza, zapewniająca dziecku opiekę i wychowywanie, pomoc w nauce.

4. Realizatorzy i adresaci programu

Program skierowany jest do rodzin mieszkających na terenie miasta i gminy Nakło nad Notecią. Aby jednak precyzyjnie określić adresata należy dokładnie określić pojęcie rodzina. Dla celów programu przyjęto definicję rodziny wskazaną w art. 6 pkt 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej określającą rodzinę jako „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”. Nadmienić należy, że takie rozumienie rodziny nie zakłada konieczności występowania instytucjonalnej formy małżeństwa ani więzi pokrewieństwa. Rodziną nazwana zostanie natomiast każda grupa osób, która wykazuje cechy pozostawania we wspólnym gospodarstwie domowym.

Realizatorem programu jest Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nakle nad Notecią przy współpracy z :

- Urzędem Miasta i Gminy w Nakle nad Notecią;
- Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Placówkami oświatowymi,
- Policją,
- Organizacjami pozarządowymi,
- Parafiami.

Rozdział 2. Diagnoza

1. Analiza sytuacji społeczno - demograficznej na przykładzie rodzin korzystających z pomocy Ośrodka

Punktem wyjścia do określenia zadań Programu Wspierania Rodziny jest analiza danych o osobach i rodzinach objętych wsparciem Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nakle nad Notecią oraz analiza sytuacji demograficznej gminy Nakło nad Notecią.

Sytuację nakielskich rodzin objętych pomocą społeczną obrazują dane zawarte w poniższych tabelach.

Analiza danych wskazuje, że rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną (z uwzględnieniem również wyłącznej pracy socjalnej) w roku 2010 wyniosła 1142 rodziny, w kolejnym roku 1149, natomiast w 2012 roku - 1114 rodzin. Zatem liczba rodzin korzystających z pomocy Ośrodka uległa niewielkiemu zmniejszeniu.

Dane GUS wskazują również na niewielki spadek liczby ludności zamieszkującej na terenie naszej gminy. W 2010 roku liczba ludności gminy wynosiła 32699 osób a w 2012 roku 32622. Zatem odsetek rodzin korzystających z pomocy kształtuje się w ostatnich latach na tym samym poziomie i wynosi 4% ogółu ludności.

Tabela nr 1. Liczba rodzin objęta pomocą Ośrodka w latach 2010-2012 z uwzględnieniem emerytów i rencistów w podziale na liczbę osób w tych rodzinach.

Typy Rodzin		Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012
Rodziny Ogółem		1142	1149	1114
Liczba osób w rodzinach	1	384	428	419
	2	158	173	166
	3	198	193	164

	4	184	173	190
	5	122	94	91
	6 i więcej	96	88	84
Rodziny emerytów i rencistów		232	248	218
Liczba osób w rodzinach	1	121	125	104
	2	46	49	56
	3	34	35	32
	4	31	39	26

Źródło: Dane własne, sprawozdania roczne MPiPS - 03 za lata 2010-2012.

W dalszej części niniejszego opracowania dokonano analiz w latach 2010 - 2012 w następujących zakresach:

1a. Struktura rodzin z dziećmi korzystająca z pomocy Ośrodka.

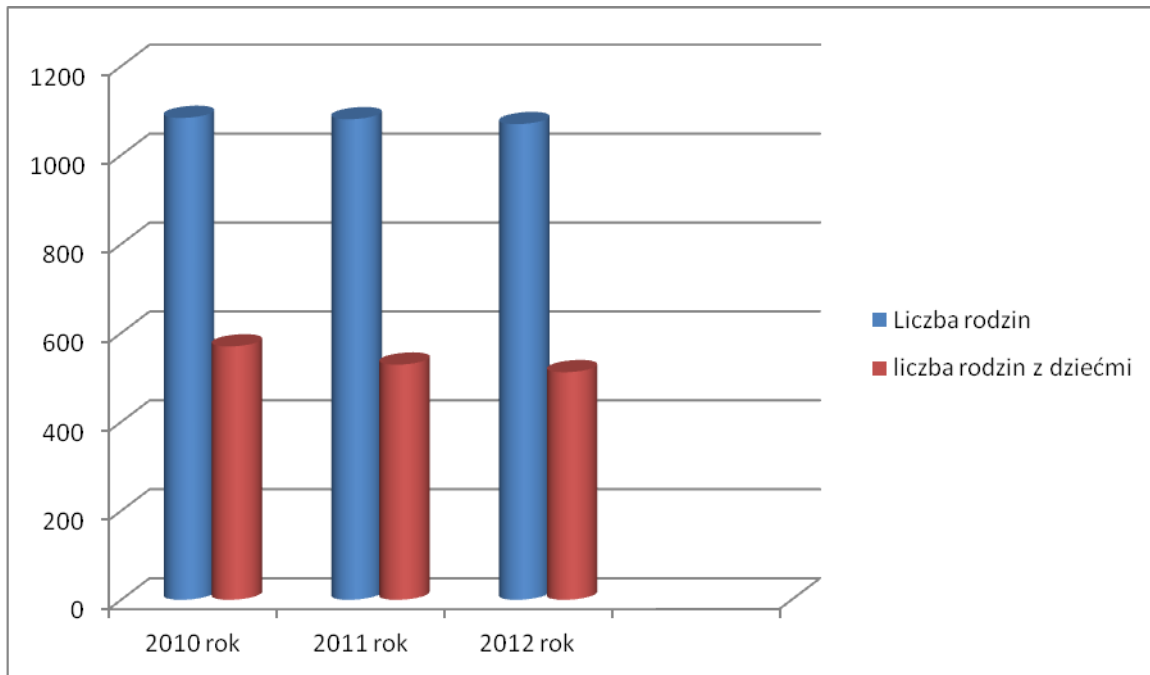
W tej części przedstawimy strukturę rodzin z uwzględnieniem liczby dzieci w rodzinach. Dla celów statystycznych przyjęto wiek dzieci do 18 r. ż. W 2010 roku z pomocy Miejsko Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nakle nad Notecią korzystało 570 rodzin z dziećmi w wieku do 18 roku życia, a na koniec 2012 roku takich rodzin było już tylko 512.

Z kolei pośród tych rodzin w latach 2010-2012 najliczniejszą grupę stanowią rodziny z jednym dzieckiem (238, 222, 204 rodzin), następnie z dwójką dzieci (184, 174, 173 rodzin). Rodziny z trojgiem dzieci i więcej to liczba od kilku do kilkudziesięciu rodzin. Przy czym w latach 2010-2012 prawie w większości przedziałach (tzn. od 1 dziecka do 7 dzieci w rodzinie) zauważalna jest tendencja spadkowa rodzin korzystających z pomocy. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia poniższa tabela oraz wykresy.

Tabela nr 2. Liczba rodzin z dziećmi w porównaniu do liczby rodzin korzystających z pomocy Ośrodka w latach 2010-2012

Lata	2010	2011	2012
Liczba rodzin ogółem	1084	1081	1070
Liczba rodzin z dziećmi do 18 r. ż.	570	529	512
Udział % rodzin z dziećmi do rodzin ogółem	52,6%	48,9	47,9
W tym liczba dzieci w tych rodzinach:			
1	238	222	204
2	184	174	173
3	95	79	84
4	36	38	34
5	11	10	10
6	2	3	4
7	2	1	1
8 i więcej	2	2	2

Wykres nr 1. Liczba rodzin z dziećmi w porównaniu do liczby rodzin korzystających z pomocy Ośrodka w latach 2010-2012

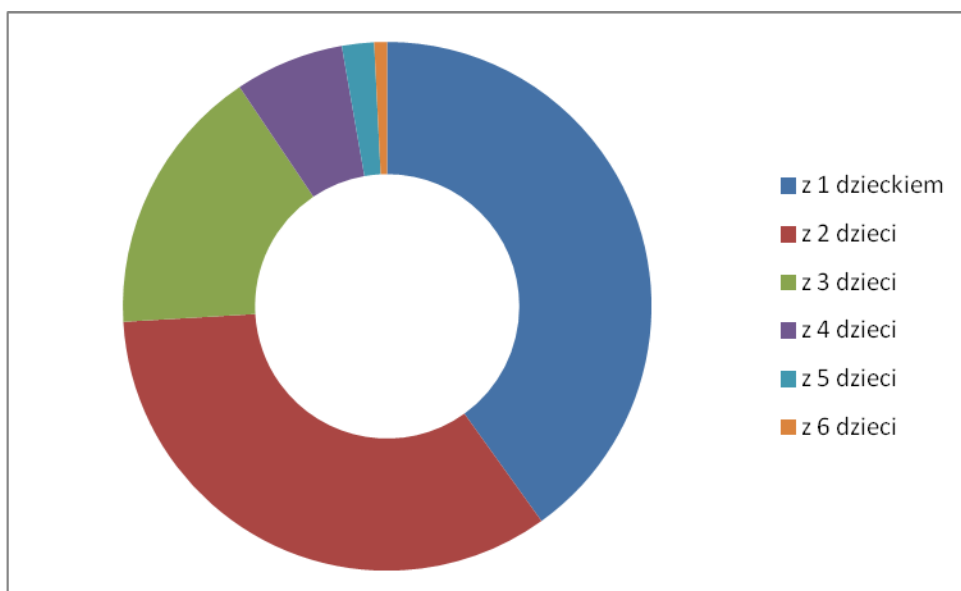

Powyższe dane wskazują, iż coraz mniejszy odsetek stanowią rodziny z dziećmi w stosunku do liczby rodzin korzystających ogółem. Jednym z czynników wpływających na tą zależność może być efekt starzenia się społeczeństwa.

Należy zaznaczyć na kolejną zależność - większość stanowią rodziny z jednym lub dwojgiem dzieci.

Z kolei podział rodzin objętych pomocą społeczną uwzględniający liczbę dzieci w tych rodzinach przedstawia również poniższy wykres.

Wykres nr 2. Rodziny objęte pomocą Ośrodka w 2012 roku z uwzględnieniem liczby dzieci w tych rodzinach

Źródło - dane własne Raport POMOST Std

1b. Główne przyczyny udzielenia pomocy w latach 2010-2012

Głównym powodem udzielania pomocy rodzinom obok ubóstwa było bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Tabela nr 3. Przyczyny udzielenia pomocy w latach 2010 - 2012

Przyczyna zgłoszenia się rodziny	Rok		
	2010	2011	2012
Razem (ilość rodzin)	1082	1074	1070
Alkoholizm	39	42	49
Bezdomność	41	48	54
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych	261	221	221
Bezrobocie	678	678	676
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	1	4
Długotrwała lub ciężka choroba	341	325	319
Niepełnosprawność	405	379	381
Narkomania	3	0	3
Potrzeba ochrony macierzyństwa	58	66	78
Przemoc w rodzinie	12	5	9
Sytuacja kryzysowa	1	1	1
Sieroctwo	1	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	9	15	19
Ubóstwo	601	610	625
Zdarzenie losowe	8	4	9
wielodzietność	28	37	34

Jak wskazują z kolei powyższe dane najczęstszym powodem ubiegania się o pomoc jest ubóstwo i bezrobocie. W roku 2010 r. liczba rodzin objętych wsparciem z powodu ubóstwa wyniosła 601, a bezrobocia 678. W roku 2012 r. liczba ich wzrosła z tytułu ubóstwa o 2,9%, a bezrobocia o 0,5 %.

Drugą najczęstszą przyczyną korzystania z pomocy jest niepełnosprawność, która na przestrzeni ostatnich trzech lat zmniejszyła się o 1,8%.

Następnie spora grupa osób korzysta z pomocy z powodu długotrwałej choroby. Dynamika tego zjawiska jest następująca - spadek o 1,7%

Z kolei liczba rodzin w których występuje zjawisko bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na przestrzeni ostatnich trzech lat zmniejszyła się. W roku 2010 pomocą z tego powodu objęto 261 rodzin, a w roku 2012 r. - 221 rodzin, co wskazuje na tendencję spadkową (o 3,4%).

Dynamikę powodów udzielenia pomocy osobom i rodzinom korzystających z pomocy Ośrodka przedstawia Tabela Nr 4 oraz Wykres nr 4.

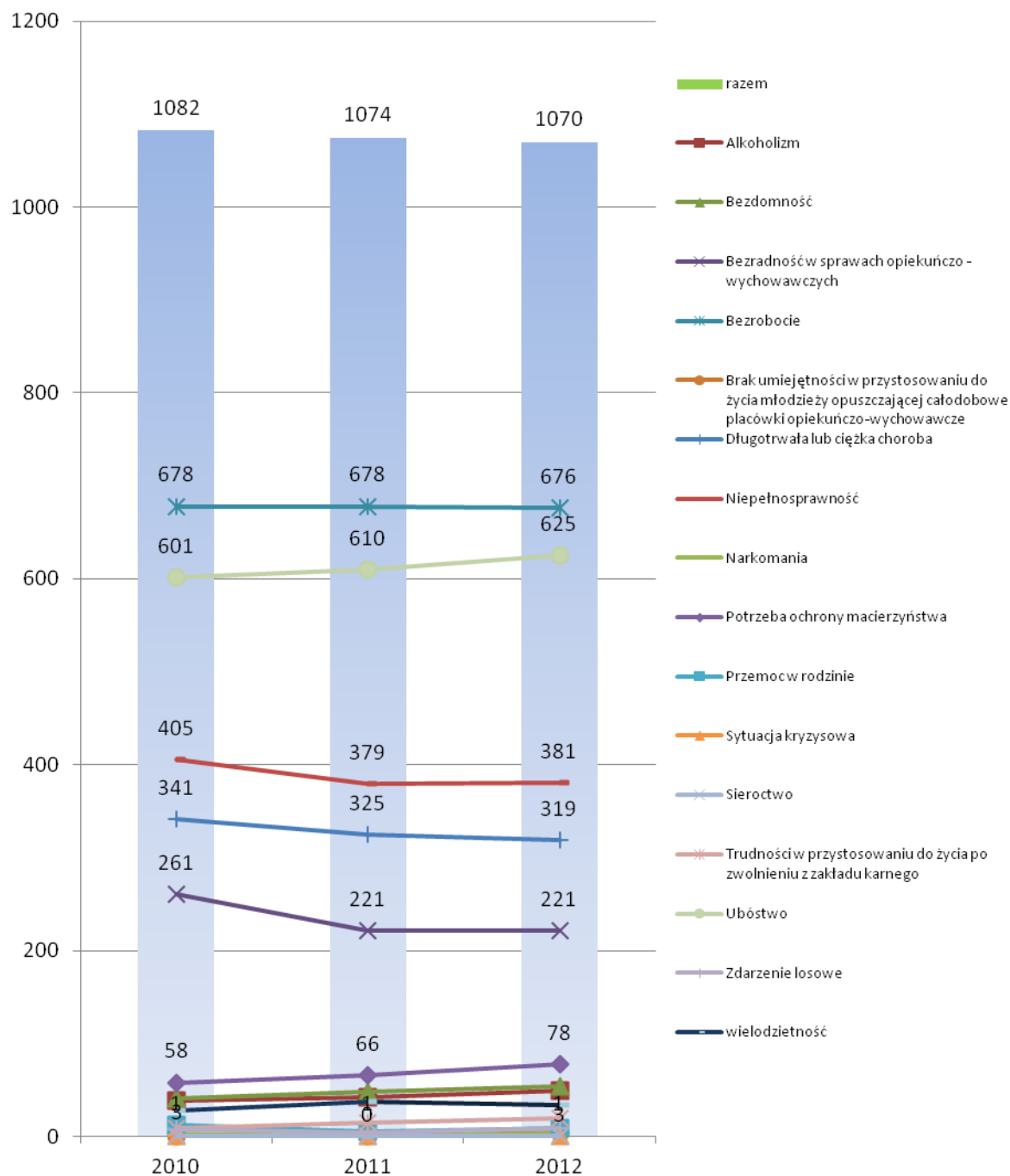
Tabela nr 4. Dynamika powodów udzielenia pomocy w latach 2010-2012

Powód udzielenia pomocy	2010	2011	2012	dynamika
Ubóstwo	55,5	56,8	58,4	+ 2,9
Bezrobocie	62,7	63,1	63,2	+ 0,5
Niepełnosprawność	37,4	35,3	35,6	- 1,8

Długotrwała choroba	31,5	30,3	29,8	- 1,7
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych	24,1	20,6	20,7	- 3,4

Źródło: Dane własne - sprawozdanie MPiPS-03

Wykres nr 3. Dynamika powodów udzielenia pomocy w latach 2010-2012

Źródło: Dane własne: Sprawozdanie MPiPS-03

1c. Analiza bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Jedną z w/w przyczyn ubiegania się o pomoc jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Poniższa tabela przedstawia problem bezradności w podziale na następujące kryteria: wielodzietność, rodzina niepełna, bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Tabela Nr 5. Bezradność jako przyczyna ubiegania się o pomoc w latach 2010-2012

Przyczyna zgłoszenia się rodziny	Rok		
	2010	2011	2012
Razem (ilość rodzin)	1082	1074	1070
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina wielodzietna	53	40	40
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina niepełna	189	171	165
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	19	10	16
Razem	261	221	221
Udział %	24,1	20,6	20,7

Analizując podane wyżej kryteria bezradności można stwierdzić, że dominującym kryterium jest kryterium **rodziny niepełnej**. Takie rodziny często są bezradne i korzystają ze wsparcia Ośrodka w różnych formach (pomoc rzeczowa i finansowa).

1d. Struktura rodzin niepełnych objętych pomocą społeczną

W 2012 roku wśród rodzin objętych pomocą społeczną duży odsetek stanowią rodziny niepełne – 165 rodzin w stosunku do 512 rodzin z dziećmi (32,2%) . W poprzednich latach odsetek ten był również wysoki i wynosił w roku 2011 - 32,3%; w 2010 roku -33,2%. Z kolei podział tych rodzin ze względu na liczbę wychowywanych w nich dzieci ilustruje poniższy wykres.

Wykres nr 4. Struktura rodzin niepełnych objętych pomocą społeczną w 2012 roku ze względu na liczbę dzieci w rodzinie

Powyższy wykres ilustruje w sposób wyraźny, że największy odsetek stanowią rodziny niepełne z 1 dzieckiem (52%) a następnie z 2 dzieci (26%).

Poniżej zestawiono dane, na podstawie których będzie można określić strukturę wiekową dzieci z rodzin z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

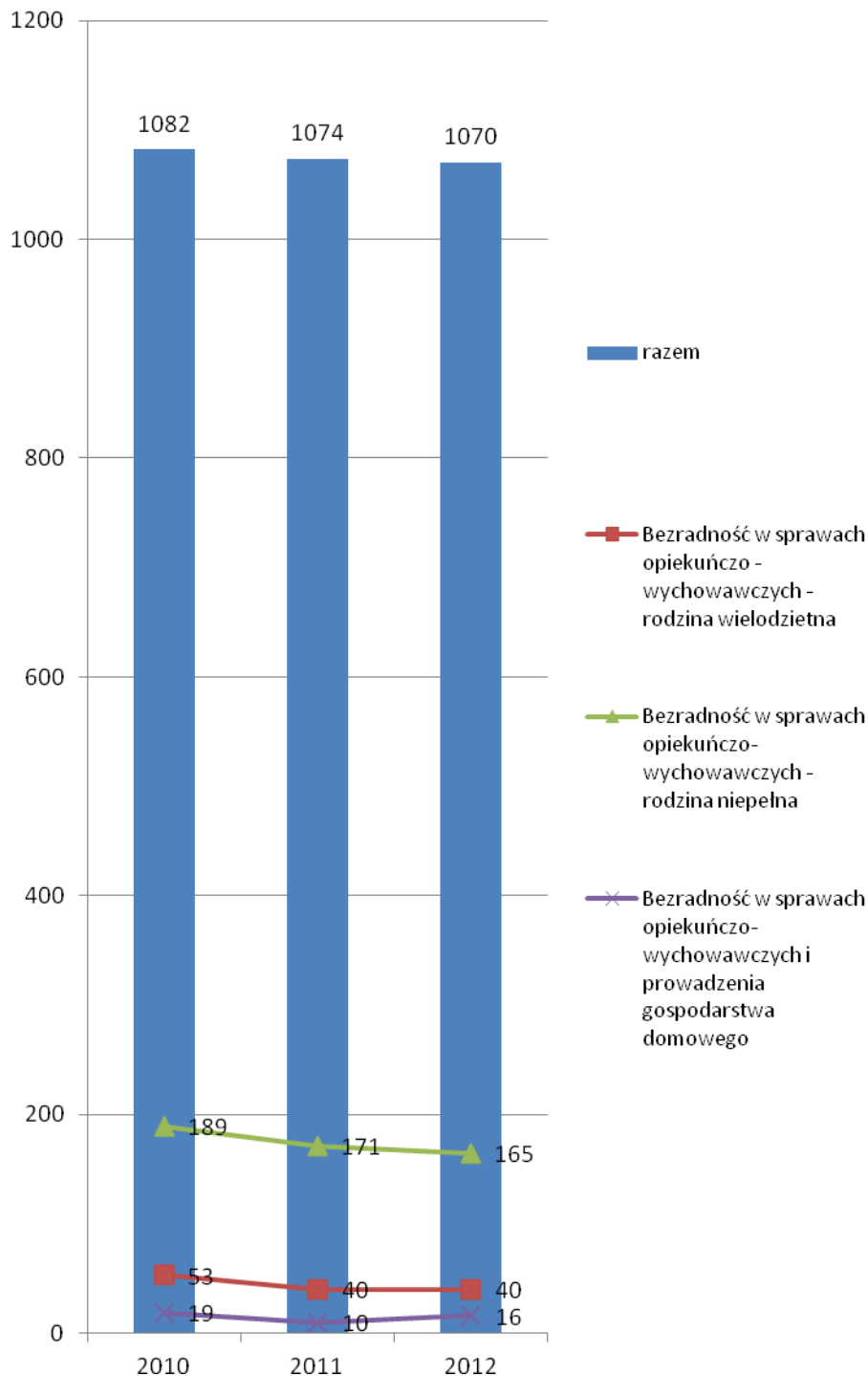
Tabela nr 6. Struktura wiekowa dzieci rodzin korzystających z pomocy Ośrodka i dzieci z rodzin, w których występuje problem bezradności

Wiek dziecka/ rok	Liczba dzieci w rodzinach korzystająca z pomocy Ośrodka (ogółem)			Liczba rodzin z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych			%		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Do 2 roku życia	174	184	189	57	56	65	32,8	30,4	34,4
3-4 lata	130	115	123	58	58	49	44,6	50,4	39,8
5-6 lat	109	111	113	55	41	48	50,5	36,9	42,5
7-12	383	346	348	210	173	163	54,8	50	46,8
13-15	202	186	183	122	101	107	60,4	54,3	58,5

16-18	213	197	165	99	87	78	46,5	44,1	47,3
-------	-----	-----	-----	----	----	----	------	------	------

Największy odsetek rodzin problemowych było w rodzinach z dziećmi w wieku 13-15 lat. Największe apogeum przypada więc na wiek, w którym dzieci rozpoczynają naukę w gimnazjum.

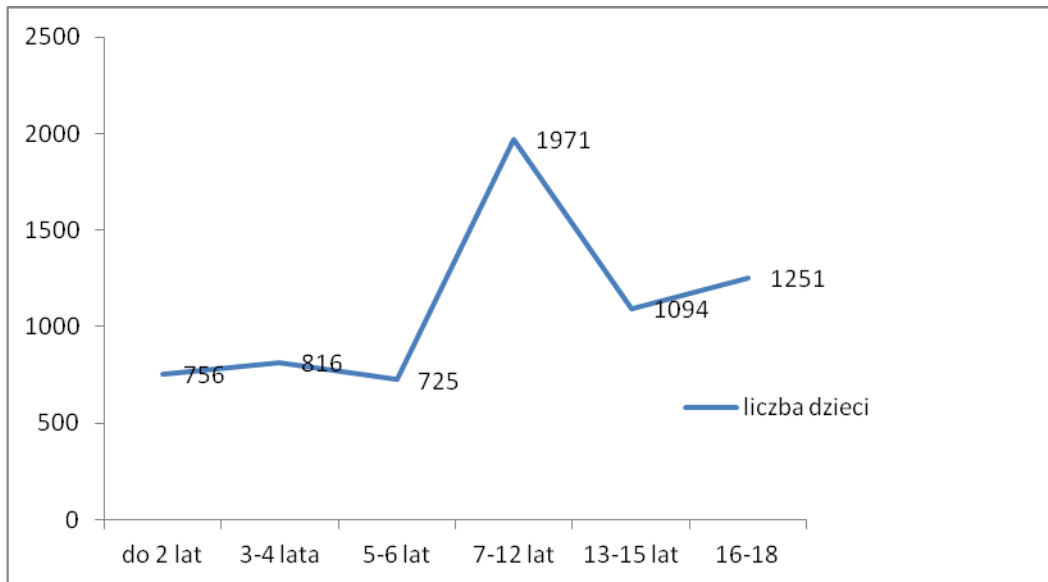
Wykres Nr 5. Bezradność jako przyczyna zgłaszania się rodziny o pomoc w latach 2010-2012

1e. Struktura wieku dzieci na terenie miasta i gminy Nakło nad Notecią

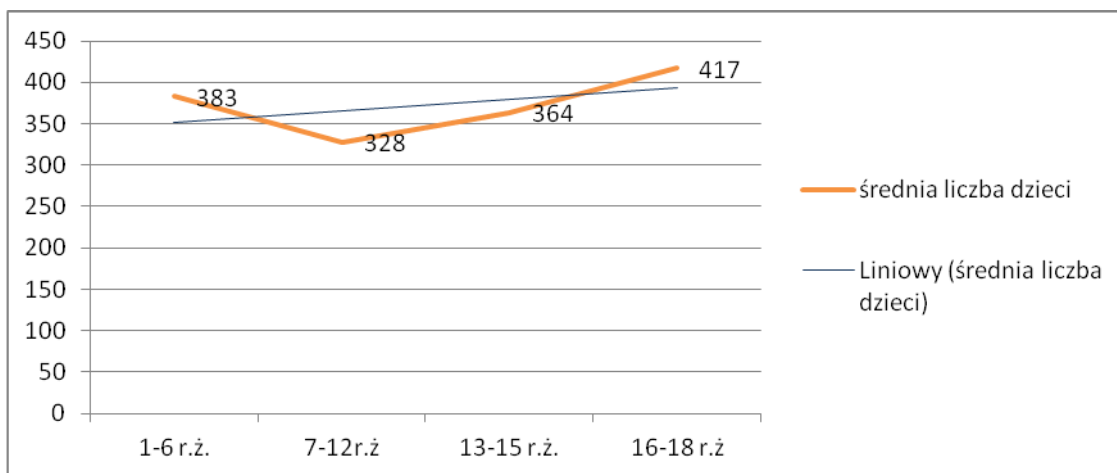
Struktura wieku dzieci zameldowanych na terenie gminy (stan na dzień 31.12.2012r.) ilustruje poniższy wykres. Na jego podstawie można wyciągnąć wniosek, dzieci do 6 r.ż. jest łącznie 2297, co średnio na 1 rocznik przypada ok. 383 dzieci (z tendencją spadkową najmłodszych roczników do 2 r.ż.). Natomiast wśród dzieci uczęszczających do szkoły podstawowej (do 12 lat) liczba ta wynosi 1971 co średnio na jeden rocznik przypada 329 dzieci. Z kolei dzieci od 13 r.ż. jest 2345 i średnia ich liczba wynosi 365. Natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych - jest dzieci 1251 co na jeden rocznik przypada 417. Zatem w najbliższych latach nadal utrzymywać się będzie tendencja spadkowa liczby dzieci w szkołach.

Wykres nr 6. Struktura dzieci ze względu na wiek

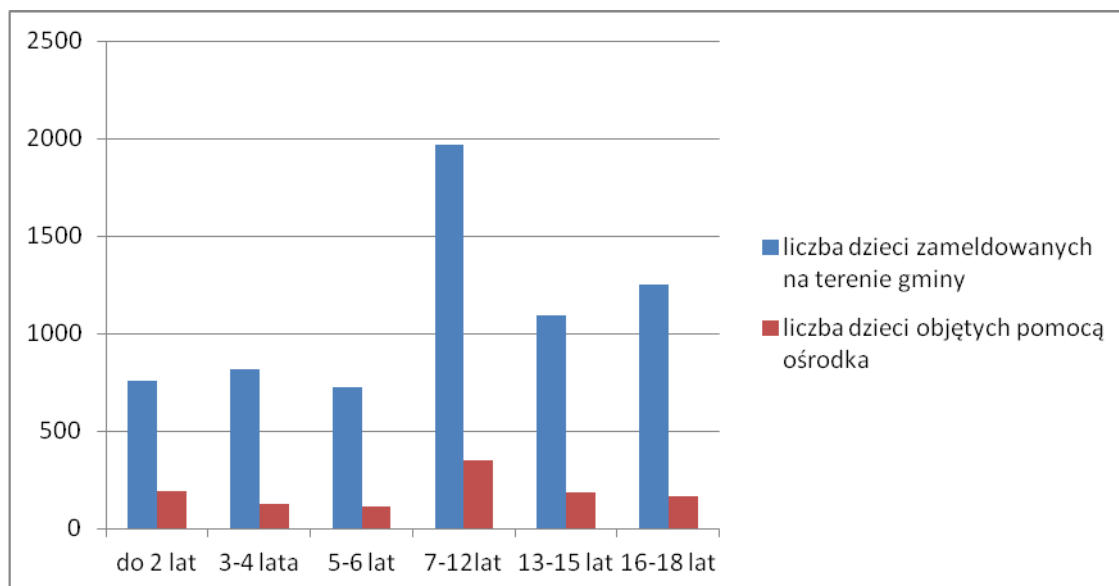
Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy

Wykres nr 6a. Średnia liczba dzieci w poszczególnych rocznikach

Warto zwrócić uwagę jak na tle tych danych wygląda struktura wiekowa dzieci z rodzin korzystających z pomocy Ośrodka.

Wykres nr 7. Struktura wiekowa dzieci zameldowanych na terenie Gminy w porównaniu z dziećmi z rodzin objętych pomocą Ośrodka w roku 2012.

Źródło - dane własne i UMiG

Tabela Nr 7. Struktura wiekowa dzieci zameldowanych na terenie Miasta i Gminy Nakło nad Notecią i dzieci objętych pomocą Ośrodka.

Wiek dziecka	Liczba dzieci zameldowanych na terenie gminy	Liczba dzieci objętych pomocą Ośrodka	%
Do 2 r.ż.	756	189	25,0
3-4 lata	816	123	15,1
5-6 lat	725	113	15,6
7-12 lat	1971	348	17,7
13 - 15 lat	1094	183	16,7
16 - 18 lat	1251	165	13,2

Najwięcej dzieci objętych wsparciem Ośrodka w 2012 roku było dzieci w wieku szkolnym (w pierwszej kolejności szkoła podstawowa a następnie gimnazjum). Stosunkowo duży odsetek dzieci objętych wsparciem Ośrodka stanowią dzieci w wieku do 2 roku życia

2. Asystent rodziny

Tabela nr 8. Analiza wsparcia w formie asystenta rodziny

Wyszczególnienie	2012	09/2013
Liczba zatrudnionych asystentów	2	2
W tym na umowę zlecenie	1	1
Liczba rodzin objęta pomocą asystenta rodziny	29	29
Liczba rodzin zobowiązana przez sąd do pracy z asystentem rodziny	3	4
Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył pracę	8	4

W Miejsko Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Nakle nad Notecią, pracowało w 2012 roku oraz w 2013 - 2 asystentów rodziny, w tym jeden na umowę zlecenie w ramach Resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej "Asystent Rodziny" - finansowanego przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej. Objęli oni wsparciem 29 rodzin, w których przebywało łącznie 83 dzieci. W tym 3 rodziny w 2012 roku a 4 rodziny w 2013 roku zostały objęte pomocą asystenta rodziny na mocy postanowienia sądu.

Objęte opieką rodziny to rodziny niepełne, wielodzietne, borykające się z ubóstwem, uzależnieniami, a w szczególności z problemami opiekuńczo – wychowawczymi. Nadzrędnym celem pracy asystentów było powstrzymanie tendencji zabierania dzieci z rodzin biologicznych i umieszczenia w pieczy zastępczej. Działania asystentów miały charakter codziennych niemal kontaktów z rodzinami, wspieranie i dyscyplinowanie klientów w pracy nad zapewnieniem godziwej egzystencji i bezpieczeństwa dzieciom w tych rodzinach. Pomimo pracy asystenta nie zawsze możliwe jest utrzymanie dziecka w rodzinie biologicznej (brak współpracy i woli matki do podjęcia leczenia odwykowego, choroba psychiczna matki). W dwóch przypadkach podjęte zostały działania w kierunku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej (z tego 1 dziecko trafiło ostatecznie do adopcji)

Do pozytywnych efektów można ponadto zaliczyć:

- podejmowanie leczenia odwykowego (stacjonarnie i ambulatoryjnie),
- podejmowanie starań o przyznanie lokali socjalnych lub do remontu, wynajmowanie mieszkania, odpracowywanie czynszu,
- poprawa wzajemnych relacji między rodzicami i dziećmi (nastolatkami), przerwanie przemocy domowej,
- uregulowanie sytuacji prawnej (rozwód, alimenty, wnioski o eksmisję, inne),
- większe zainteresowanie wynikami dzieci w szkole, higieną osobistą, podejmowanie leczenia dzieci.

3. Piecza zastępcza

Pomimo podejmowanych działań profilaktycznych podejmowane są działania w kierunku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej (forma rodzinna lub instytucjonalna). Z uwagi na fakt, iż nowe zasady ponoszenia przez gminę odpłatności obowiązują od 2012 roku możemy porównać tylko ten okres.

Należy zaznaczyć, iż od 1 stycznia 2012 roku za nowo umieszczane dzieci koszty pobytu ponosi również gmina. Współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinach zastępczych, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo – terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcijnym odbywa się według następujących zasad: 10% kosztów w I roku, 30% - w II roku, 50% - w III i następnych latach pobytu dziecka. Poniżej przedstawiona zostanie analiza umieszczeń dzieci w pieczy zastępczej z uwzględnieniem kosztów ponoszonych przez naszą gminę.

Tabela nr 9 Zestawienie liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej po 2012 roku z uwzględnieniem kosztów

Rok	Liczba dzieci, za które gmina ponosi odpłatność	Liczba dzieci, za które gmina przestała ponosić odpłatność (np. adopcja)	Wydatki finansowe	10 % odpłatności	30% odpłatności
2012	6	2	7810	6	0
2013 (X/2013)	16	4	17070	15	1

Liczba dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej zwiększyła się na przestrzeni roku i niestety nadal następuje tendencja wzrostowa. W bieżącym roku nadal miały miejsce nowe umieszczenia. Sytuacja ta dotyczyła rodzin niewydolnych wychowawczo z powodu uzależnień i braku współdziałania w zakresie podjęcia leczenia oraz choroby psychicznej i wynikających z tego zaniedbań. Zdarzały się również umieszczenia w trybie interwencyjnym na podstawie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (narażenie dziecka na utratę zdrowia i życia dziecka). W tym miejscu ustawa daje możliwość umieszczenia dzieci u osób najbliższych - ale nie zawsze rodzina taka wyraża zgodę.

Rozdział 3. Cele i zadania

Celem głównym programu jest- wspieranie rodzin przeżywających trudności

w wypełnianiu swoich funkcji, a zwłaszcza funkcji związanych z opieką, wychowaniem i skuteczną ochroną dzieci oraz młodzieży.

Cele szczegółowe:

- 1) Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych ubogich rodzin z dziećmi poprzez udzielenie pomocy materialnej i rzeczowej
- 2) Wspieranie w opiece i wychowaniu rodzin dysfunkcyjnych w rozwiązywaniu ich problemów życiowych poprzez kształtowanie umiejętności wychowawczych
- 3) Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, przestępczości i uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży poprzez
  - wspieranie form organizacji wolnego czasu rodzin i ich dzieci
  - podnoszenie poziomu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży
- 4) Profilaktyka rodziny w zapobieganiu sytuacjom kryzysowym
- 5) Wspieranie kadry zajmującej się pomocą rodzinom

Tabela nr 10. Cele i zadania

I obszar - Pomoc materialna i rzeczowa			
Cel	Zadanie	Wskaźnik	Realizatorzy
Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych rodziny i dziecka	Przyznawanie zasiłków ubogim rodzinom w ramach ustawy o pomocy społecznej.	Liczba rodzin korzystająca z pomocy społecznej	MGOPS
	Objęcie dożywianiem wszystkich tego wymagających dzieci, uczniów szkół podstawowych i gimnazjów.	Liczba dzieci korzystająca z Rządowego Programu "Pomoc państwa w zakresie dożywiania".	MGOPS, Placówki Oświatowe
	Przyznawanie pomocy w formie stypendiów szkolnych o charakterze socjalnym.	Liczba udzielonych stypendiów szkolnych o charakterze socjalnym	ZOOiR
	Realizacja pomocy w ramach Rządowego programu dożywiania (zasiłki celowe, posiłki w stołówce)	Liczba osób korzystająca z rządowego programu "Pomoc państwa w zakresie dożywiania".	MGOPS
II obszar - Pomoc rodzinom dysfunkcyjnym			
Rozwój umiejętności wychowawczych rodzin dysfunkcyjnych	Pomoc asystenta rodziny	Liczba rodzin objętych pomocą asystenta rodziny	MGOPS
	Szkolenia i warsztaty dla rodziców	Liczba osób korzystających ze szkoleń i warsztatów	Poradnia Psychologiczno - pedagogiczna, MGOPS
	Pomoc specjalistów	Liczba rodzin, które skorzystały ze specjalistycznego poradnictwa	Poradnia Psychologiczno - pedagogiczna, MGOPS
	Terapia rodzin	Liczba rodzin, którą odbyła terapię	Poradnia Psychologiczno - pedagogiczna, MGOPS

	Placówka wsparcia dziennego	Liczba dzieci uczęszczająca do placówki wsparcia dziennego	MGOPS
	Realizacja programów terapeutycznych dla dzieci i młodzieży	Liczba zrealizowanych programów	Placówki oświatowe
III obszar - Dzieci i młodzież ucząca się			
Podnoszenie poziomu bezpieczeństwa dzieci i młodzieży oraz zapobieganie uzależnieniom	Realizacja programów profilaktycznych dotyczących uzależnień, agresji wśród rówieśników, radzenia sobie ze stresem	Liczba zrealizowanych programów	Policja, Placówki Oświatowe, Poradnia Psychologiczno - pedagogiczna , Ośrodki Terapii Uzależnień, GKRPA
	Prowadzenie programów pomocy dla dzieci i młodzieży uzależnionych od gier komputerowych i Internetu	Liczba zrealizowanych programów	Placówki Oświatowe, Poradnia Psychologiczno - pedagogiczna , Ośrodki Terapii Uzależnień
	Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień od alkoholu i od innych środków psychoaktywnych.	Liczba podmiotów prowadzących zajęcia edukacyjne Liczba programów i artykułów w mediach lokalnych	Policja, Placówki Oświatowe, Poradnia Psychologiczno - pedagogiczna, Ośrodki Terapii Uzależnień
IV obszar - Profilaktyka			
Profilaktyka rodziny w zapobieganiu sytuacjom kryzysowym	Udział w projektach mających na celu ochronę poziomu życia rodzin oraz rozwój specjalistycznego dla nich wsparcia,	liczba realizowanych projektów	MGOPS
	Analiza sytuacji rodzin, których dzieci zagrożone są umieszczeniem w pieczy zastępczej	Liczba diagnoz	MGOPS
	Systematyczna praca socjalna z rodzinami z problemem opiekuńczo - wychowawczym polegająca m.in. na diagnozie deficytów	Liczba rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi objęta pracą socjalną	MGOPS,

	w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, wydolności opiekuńczo – wychowawczej, zaniedbań względem dzieci oraz ocenie sytuacji dziecka w rodzinie, środowisku szkolnym i rówieśniczym		
	Rozszerzenie wiedzy na temat odpowiedniego rodzicielstwa poprzez Kampanie informacyjno promujące odpowiedzialne rodzicielstwo	Liczba kampanii	MGOPS, Poradnia Psychologiczno-pedagogiczna
V obszar - Czas wolny			
Wspieranie form organizacji wolnego czasu rodzin i ich dzieci	Organizowanie festynów, imprez kulturalno - rekreacyjno –sportowych.	Liczba festynów, imprez kulturalno-rekreacyjnych i sportowych	Placówki Oświatowe, Urząd Miasta i Gminy, NOK. MGOPS
	Organizowanie wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci i młodzieży z rodzin, których dochód nie przekracza 150% kryterium dochodowego na osobę w rodzinie według ustawy o pomocy społecznej	Liczba dzieci	GKRPA, MGOPS, NOK
	Organizowanie zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych,	Liczba dzieci	Placówki Oświatowe, NOK
VI obszar - Kadra			

Wspieranie kadr zajmujących się pomocą rodzinom	Zatrudnienie większej liczby asystentów rodziny	liczba nowozatrudnionych asystentów rodziny	MGOPS
	Zatrudnienie w Ośrodku specjalistów (np. psychologa, prawnika)	Liczba zatrudnionych specjalistów	MGOPS
	Organizowanie konferencji, warsztatów, seminariów tematycznych dla osób zawodowo zajmujących się pomocą rodzinie	liczba zrealizowanych konferencji, warsztatów, seminariów liczba uczestników liczba podmiotów realizujących konferencje, warsztaty, seminaria	MGOPS, Poradnia Psychologiczno - pedagogiczna

Rozdział 4. Źródła finansowania

Źródła finansowania programu :

- środki własne gminy zaplanowane na dany rok budżetowy w Miejsko Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej,
- środki pochodzące z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych,
- dotacje z budżetu państwa,
- środki pozabudżetowe.

Rozdział 4. Monitoring i ewaluacja

W celu sprawdzenia na ile Program został zrealizowany i jaki jest wynik podjętych przedsięwzięć niezbędne jest prowadzenie monitoringu i dokonywanie ewaluacji. Dzięki ewaluacji uzyska się informacje czy osiągnięto zakładane rezultaty, czy pozwoliły one i w jakim stopniu na realizację celów operacyjnych programu.

Realizację zaplanowanych działań będzie monitorował Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nakle nad Notecią na podstawie informacji własnych oraz uzyskanych od podmiotów uczestniczących w jego realizacji.

Wskaźniki będą systematycznie mierzone do corocznego sprawozdania składanego każdego roku do końca czerwca za rok poprzedni. Ostateczne efekty zostaną przedstawione po zakończeniu okresu realizacji Programu.

Uzasadnienie

Zgodnie z treścią art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych gminy należy m.in. opracowanie i realizacja trzyletniego gminnego programu wspierania rodziny. Przyjęcie Programu Wspierania Rodziny w gminie Nakło nad Notecią na lata 2014 – 2016 przewiduje rozwój działań profilaktycznych mających na celu wzmocnienie rodzin z grupy ryzyka, zapobieganie narastania kryzysu poprzez pracę z rodziną naturalną oraz zapewnienie każdemu dziecku prawa do stabilnego, trwałego i rodzinnego środowiska wychowawczego. Zakłada się, iż realizacja programu w kilkuletniej perspektywie ograniczy liczbę dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. Biorąc pod uwagę powyższe, podjęcie niniejszej uchwały jest zasadne.